

Paziņojumi par vidi un produktu dzīves cikls, ekomarķējums kā iespēja, lai izvairītos no “zaļmaldināšanas”

Ilze Neimane

Biedrība «Ekodizaina kompetences centrs»

ilze.neimane@ekodizains.org

5/12/2021

Ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu projekta “Pazīsti EKOMarķējumu!” ietvaros.

Saturs:

- Produkta dzīves cikls
- Ievads vides marķējumos un deklarācijās:
 - I Ekomarķējums;
 - II Pašpaziņojumi;
 - III Produktu vides deklarācija (*Environmental product declaration (EPD)*)
- Vides paziņojumu izstrāde

Kas ir ekodizains?

“Ekodizains” ir vides aspektu integrācija ražošanas dizainā ar mērķi uzlabot ražošanas ekoloģiskos raksturlielumus visā tā aprites ciklā.

- Ekodizaina direktīva (2009/125/EK)

- Vairāk kā 80% no vides ietekmes tiek noteikta plānošanas procesā;
- Tiek ņemta vērā visa produkta ietekme uz vidi jau pašā sākumā, projektēšanas stadijā. Tiek novērtēta dzīves cikla ietekme → cik iespējams, samazināta.
- Tiek ņemti vērā arī citi raksturlielumi.
- Ekodizaina direktīva (2009/125/EK) nosaka ekodizaina prasības ar enerģiju saistītiem ražojumiem. Noteiktas preču grupas, kurām ir obligāti jāatbilst konkrētām energoefektivitātes prasībām.

Kas ir «zaļš»?

- Pilnīgi „zaļš” var būt tikai tas, kas palicis dabā un ko mēs neesam pārvērtuši produktā.
- Lielāku vai mazāku ietekmi uz vidi atstāj ikviens produkts, jo ražošanai iegūst un apstrādā izejvielas, patērē enerģiju, precī transportē un uzglabā.
- **Tomēr, mēs varam izvēlēties/ražot produktus ar ievērojami mazāku ietekmi uz vidi.**

Produkta dzīves cikls

- Produkta dzīves cikls sākas ar izejvielu ieguvu - piemēram, kokvilnas (tekstilizstrādājumiem) vai koksnes (papīra izstrādājumiem) un turpinās ar ražošanu un iesaiņošanu, izplatīšanu, lietošanu un visbeidzot ar "dzīves beigām", kad produkts tiek iznīcināts vai pārstrādāts.
- Svarīga ir visaptveroša pieeja, piemēram, toksiskas vielas likvidēšanai nevajadzētu izraisīt lielāku enerģijas patēriņu, kas kopumā varētu negatīvi ietekmēt ietekmi uz vidi.

Dzīves cikla pieeja

- Katram produktam ir atšķirīga ietekme uz vidi katrā dzīves cikla posmā.
- Lielākajai daļai sadzīves tīrīšanas līdzekļu galvenā ietekme ir:
 - izmantoto sastāvdaļu un izejvielu daudzums
 - izmantotā iepakojuma daudzumi
 - enerģija, kas patērēta, ja produktu lieto, piem. sildīt ūdeni vai darbināt mašīnas
 - izmantotais ūdens.
- Dzīves cikla novērtējums, Life cycle assessment (LCA)

Būtiskās ietekmes uz vidi:

Eiropas Komisijas ZPI mācību materiāls

Ietekme

- Gaisa piesārņojums, ozona veidošanās (šmogs), bioakumulācija vai kaitīga iedarbība uz barības ķēdi un ūdens organismu riska efekts vai nevēlamu ūdens organismu paātrināta attīstība, kas var pazemināt ūdens kvalitāti, izmantojot konkrētas vielas tīrīšanas līdzekļu sastāvā;
- Negatīva ietekme uz **darbinieku arodveselību** tīrīšanas līdzekļu sastāvā esošo noteikto vielu dēļ, kuras satur šķīdinātājus, kas klasificējami kā kaitīgi veselībai;
- **Iepakojumu** izmantošanā radīto **atkritumu** daudzums.

Pieeja

- Izvairīties no nevajadzīgiem produktiem;
- Samazināt produktu lietošanu, pārskatot tīrīšanas programmas un paņēmienus;
- Izvairīties no noteiktu vielu vai sastāvdaļu lietošanas tīrīšanas līdzekļos;
- Uzlabot apkopes personāla kvalifikāciju;
- Samazināt lietotā iepakojuma daudzumu;
- Nodrošināt lietotā iepakojuma otrreizējas pārstrādes iespējamību;
- Palielināt pārstrādātā iepakojuma lietošanu.

Vides marķējumi un deklarācijas

(environmental labels and declarations)

ISO 14020

Vides un ekomarķējumi
Verificēti

Pašpaziņojumi
(self-declared env. claims)
ISO 14021

Produktu vides deklarācijas
(env. product declarations)
ISO 14025

Vides marķējums

Ekomarķējums
(environmental labels)
ISO 14024

I Ekomarķējums

Nemot vērā produkta ietekmi uz vidi visā tā dzīves ciklā,

norāda produkta vides priekšrocības

salīdzinot ar citiem līdzīgiem produktiem.

Ekomarķējuma pazīmes:

1. Marķējuma īpašnieks ir no ražotāja **neatkarīga organizācija**, to piešķir ja produkts atbilst noteiktiem kritērijiem.
2. Kritērijus izstrādā balstoties uz **produktu dzīves ciklu** - resursu ieguve, ražošana, izplatīšana, izmantošana un atkritumu apglabāšana.
3. Kritēriji ir **pieejami** un ikviens var ar tiem iepazīties un kritēriju izstrādes process ir **caurskatāms**, iesaistot nevalstiskās organizācijas un izmantojot zinātniskas metodes.
4. Atbilstību kritērijiem produkta pārbauda marķējuma īpašnieks vai neatkarīgs auditors.
5. Starptautiskais ISO standarts 14024.

Ekomarķējumi, kas atbilst starptautiskajam ISO standartam 14024

II Ekomarķējums un vides marķējums

	Ekomarķējums	Vides marķējums
1. Piešķir no ražotāja neatkarīga trešā puse	Jā	Jā
2. Kritēriju kopums izstrādāts ņemot vērā produkta dzīves ciklu un nozīmīgākās vides ietekmes.	Jā	Nē
3. Kritēriji ir pieejami un ikviens var ar tiem iepazīties un kritēriju izstrādes process ir caurskatāms	Jā	Jā
4. Atbilstību kritērijiem produkta pārbauda marķējuma īpašnieks vai neatkarīgs auditors	Jā	Jā

DRAWINGFORALL.NET

Ietvertas prasības gan koksnei, gan mazāk piesārņojošam ražošanas procesam, stingri kaitīgo ķīmisko vielu lietošanas ierobežojumi.

Koksne ir iegūta no sertificētas ilgtspējīgas mežsaimniecības

III Produktu vides deklarācija *Environmental product declaration* (EPD)

- Pārbaudīta un salīdzināma informācija par produktu dzīves cikla ietekmi uz vidi, ja pamatā ir vienas un tās pašas produktu kategorijas noteikumi (PCR – Product category rules).
- Izveidota saskaņā ar starptautiskiem standartiem - EPD pamatā ir standarts ISO 14025, kas ir starptautiski atzīts un izstrādāts Starptautiskajā standartizācijas organizācijā.
- Tā nesniedz norādi, ka produkts ir videi labāks, bet produkta ietekmes uz vidi rādītājus var salīdzināt ar līdzīgiem ražojumiem.

EPD pielietošana

EPD var izmantot, lai pārbaudītu atbilstību ar nosacījumu, ka iepirkuma dokumentos izvirzītās vides prasības ir informācija, kas atrodama EPD. Šādu prasību piemēri ir:

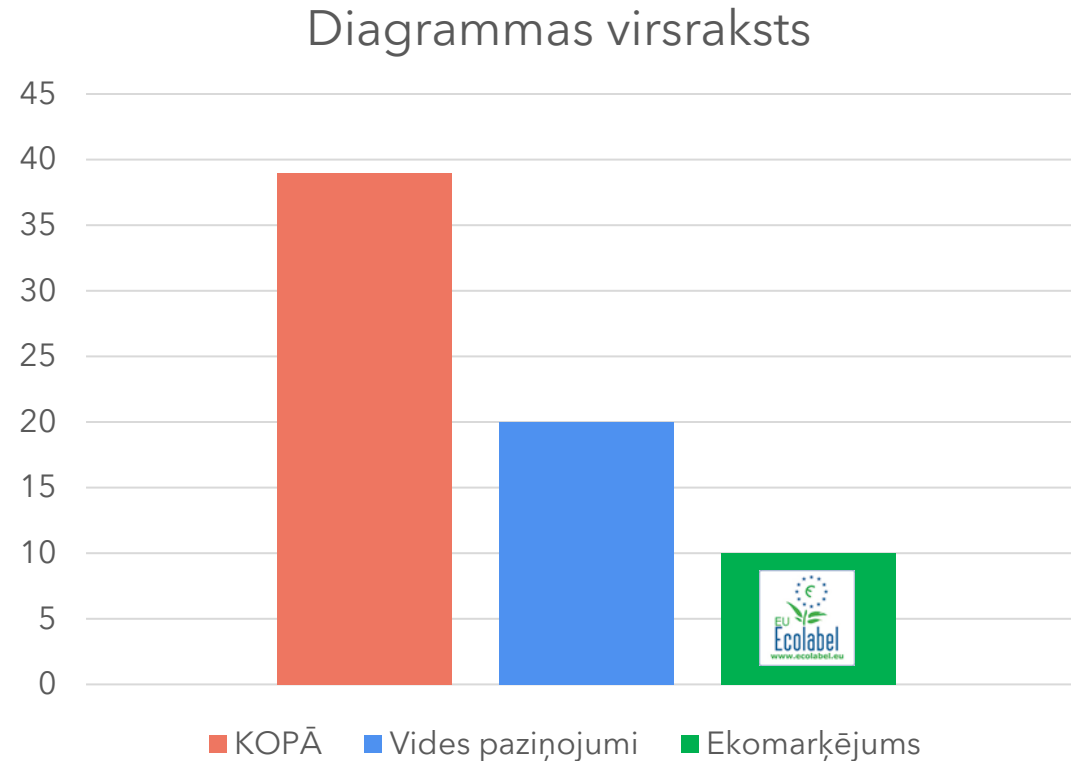
- bīstamo materiālu un vielu saturs produktā;
- vides prasības produkta ražošanai;
- enerģijas patēriņš, lietojot produktu.

Pašpaziņojumi

- Vides pašpaziņojumus izstrādā ražotāji vai pakalpojumu sniedzēji, un tiek sagaidīts, ka tie ir pārbaudāmi un precīzi, lai gan tos nav apstiprinājusi trešā puse.
- Risks nepatiesām norādēm, jeb *“zaļmaldināšanai”*.

«Zaļie» paziņojumi Latvijā lielveikalu plauktā, 2020 Līdzekļi trauku mazgāšanai ar rokām

Secinājumi....

- Patērētājiem domātiem, īpaši sadzīves ķīmijas produktiem zaļos paziņojumus izmanto bieži
- Daudzi paziņojumi ir vispārīgi, nekonkrēti, ir emocionāli
- Patērētāji ne vienmēr atšķir pašpaziņojumus, citus marķējumus no uzticama ekomarķējuma
- Robeža starp maldinošu un nemaldinošu paziņojumu

Vides paziņojumi?

LIFE / FIT FOR REACH

Vides paziņojumu izmantošana:

kā informēt klientus
par produktu vides
priekšrocībām?

5/12/2021

EKODZĪVA
KOMPETENCES CENTRS

Informatīvais materiāls

- Lai palīdzētu uzņēmējiem izveidot vides paziņojumus par produktiem.
- Pieejams: <https://saite.lv/x0E98>

Ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu projekta "Pazīsti EKOMarķējumu!" ietvaros.

Kā veidot vides
paziņojumus
bez
maldināšanas?

*4 ieteikumi
vides
paziņojumu
izstrādei*

*Jāņem vērā produkta
dzīves cikls un nozīmīgākās
ietekmes uz vidi.*

*Paziņojuma saturam jābūt
skaidram un precīzam.*

*Jālieto tikai atbilstoša
vizuālā informācija.*

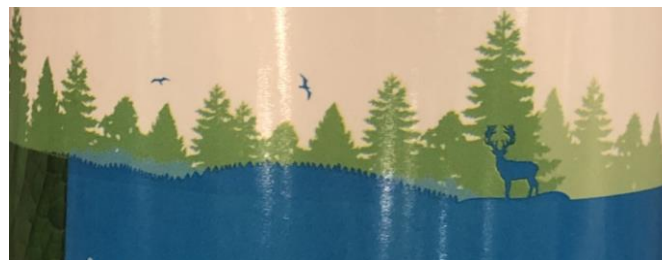
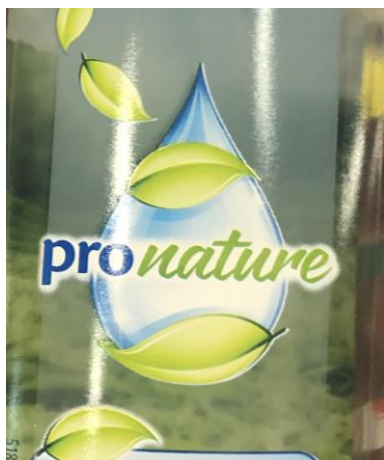
*Paziņojumam ir jābūt
pamatotam.*

Skaidrs un precīzs saturs

Tādi paziņojumi kā "videi draudzīgs," "zaļš," "dabas draugs," "ekoloģisks," "ilgtspējīgs" vai "klimatam draudzīgs" ir neskaidri un nekonkrēti, un tos ir grūti vai pat neiespējami pierādīt.

Atbilstošā vizuālā informācija

- Paziņojumi, kuros izmantotas lapas, koki, dzīvnieki var radīt maldinošu priekšstatu, ka produkts ir videi draudzīgāks.

Nodrošiniet, lai paziņojumu var pamatot

Jābūt pierādījumiem, lai pamatotu savus apgalvojumus, un jābūt gataviem tos sniegt saprotamā veidā kompetentajām izpildiestādēm, ja apgalvojums tiek apšaubīts.

Paldies!

- Ilze Neimane

Biedrība «Ekodizaina kompetences centrs»

tālr. 29392749

ilze.neimane@ekodizains.org

